

Vašek, Antonín

O jednom typu maďarské jazykové maintenance

Slavica litteraria. 2011, vol. 14, iss. 1, pp. [21]-39

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/115853>

Access Date: 20. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ANTONÍN VAŠEK

O JEDNOM TYPU MAĎARSKÉ JAZYKOVÉ MAINTENANCE**Abstract****On One Type of Language Maintenance in Hungarian**

This contact linguistics (CL) contribution to research into mother tongue maintenance is based on manifestations of Hungarian students of Czech during their course of study at the Faculty of Arts, Péter Pázmány Catholic University in Piliscsaba, reflecting the violation of the Standard Czech Norm in their papers. The author of the present contribution was their Professor of Czech Language at that period of study. The collected and analysed linguistic material goes back to the decade starting 1997.

The theoretical part of the contribution brings a concise delimitation of the basic CL terms: A natural language – *epiteton constans* of every (healthy) man. A mother tongue and its privilege of being communicatively omnifunctional for its speaker in all his/her real-life situations. Language communication as a functional aspect of a language contact. The study of language contacts as a specific branch of linguistic research, namely contact linguistics, investigates the initial circumstances, character proper and consequences of the mutual contact among two or more language systems, studies all language contacts regardless of functional validity of the participating language systems, and consequently, learns the language system in its development. Every language contact leads to a language conflict and further (a) to mutual influence of the participating language structures (with potential assimilation consequences) and, simultaneously, (b) to the effort of each of the participating structures to survive, to be maintained, i.e. to their language maintenance. Within this maintenance, the competition criterion of the penetrating expressions is relevant: competing vs. non-competing (the maintenance does not actively start, remaining only latent; such a penetrating element may rightly be considered to be a welcome enrichment of the expressive potential of the assimilated language. Types of language maintenance: latent vs. apparent, desirable vs. undesirable, with appellatives vs. with proper nouns etc. The following part of the contribution represents excerpted samples of maintenance in operation (in italics) accompanied by the corresponding Standard Czech forms (in Roman). The synoptic view of the samples hitherto linguistically analysed is presented. The conclusion shapes the final part of the contribution.

Language maintenance is a defensive factor of language development functioning continually. It is present in the manifestation of every language communication (being apparent only in the manifestation of language contact of the reciprocally competing elements). Even if language development is always caused by a complex of mutually interrelated intralingual, extralingual and interlingual factors, yet the role of language maintenance, due to its nature, is essential in any CL analysis.

Key words

mother tongue ■ language contact ■ language maintenance

1. Každý zdravý člověk má jako příslušník lidského rodu svůj *přirozený jazyk, lidskou řeč*. Tento jeho rodný, *mateřský jazyk* ho provází jako jeho *epiteton constans* po celý život. Umožňuje mu, aby kvalitně prodléval ve svém životním prostředí a se svými rodáky, a vůbec osobami znalými jeho jazyk za normálních okolností komunikoval o všech jemu známých věcech hmotné i duchovní kultury. Mateřský jazyk může tedy zastávat všechny komunikativní potřeby svého nositele. Říkáme také, že je pro svého nositele ve všech jeho životních situacích komunikativně omnifunkční.

Tento jeho osobní a osobnostně vždy jedinečný a osobitý jazyk, tzv. idiolekt, může být arci realizačně různý (mluvený x psaný, spisovný x nespisovný, noci-onální x expresivní, básový x izolovaný, etc.). Na druhé straně je třeba vidět, že samo fungování jazyka, především plnění jeho základní, komunikativní funkce, jeho zprostředkovávání styku a dorozumění mezi lidmi, jeho vlastní zživotňování, působí jeho zespolečenšťování. (Bez tohoto zživotňování by přirozený jazyk existoval jen jako jazyk tzv. *mrtvý*, srov. např. dnešní latinu.) Každý přirozený jazyk se při uskutečňování mezilidské *jazykové komunikace* dostává do kontaktu s jazykem jiným. Jazyková komunikace je tak funkčním aspektem *jazykového kontaktu*, představujíc jeho vlastní motivaci, podnět k jeho realizaci. Studium jazykových kontaktů jako osobitý směr jazykovědného bádání, tzv. *kontaktná lingvistika*, zkoumá výchozí okolnosti, povahu a následky vzájemného kontaktu mezi dvěma nebo více jazykovými systémy, studuje všechny jazykové kontakty, bez ohledu na funkční platnost zúčastněných jazykových systémů, a poznává tak jazyk (jazykový systém) v jeho vývoji.

Ukázali jsme před časem, že každý zkoumaný jazykový útvar/jazykový systém člověk poznává – vědomě nebo bezděčně – zpravidla nikoli jako samotný, nýbrž jako existující v souvislosti s komunikativně izofunkčním, komunikativně ekvivalentním útvarem jiným. Jde-li přitom o studium cizího jazyka, a vůbec jakéhokoli jiného útvaru, nežli je badatelův idiolekt, koná ten funkci (zhusta bezděčně) jazykového pozadí, na kterém badatel studovaný útvar lingvisticky vnímá a hodnotí. Studuje-li pak svůj vlastní idiolekt, přejímá roli pozadí jeho jiný izofunkční jazykový útvar, pokud ovšem nějaký jiný útvar zná, jinak jsou jeho obecně lingvistické poznatky pouhá axiómata, kterým musí věřit, aniž má pro jejich správné pochopení potřebný podklad v jazykové realitě (srov. Vašek, 1976).

Termín jazykový kontakt je označením styku dvou nebo více jazykových systémů v lidském vědomí. Je realizován komunikováním jedince nebo kolektivu v jiném jazykovém systému nežli svým vlastním (srov. Vašek, 1978): při studiu cizího jazykového útvaru /cizího jazyka dochází tak rovněž k uskutečňování jazykového kontaktu ve vědomí studujícího a důsledkům tohoto kontaktu – jazykovému konfliktu, následnému mezijazykovému působení a potenciální vzájemné interferenci, a jde tedy také o předmět studia KL. (O chybách, ke kterým dochází při studiu cizích jazyků v souvislosti s interferencí, viz např. u J. Juhásze, 1970.) Přitom se KL aspektu otázky dotkl již H. Schuchardt (1884):

„Der Einfluss der Muttersprache (oder einer anderen welche an ihre Stelle getreten ist), macht sich bei einer Erlernung einer neuen Sprache auf jeden Fall geltend; seine Stärke und seine Dauer wird aber eine verschiedene sein“ (s. 128). Srov. Vašek, 1996/97. Podle B. Havránka (Travaux 2, 1966) termín jazykový kontakt vytvořil A. Martinet a uvedl ve známost U. Weinreich (1953; ten jako název své knihy *Languages in Contact* užil označení univerzitního kurzu svého učitele a školitele u „master’s thesis“, MA, a doktorské disertace, PhD., na newyorské Columbia University profesora A. Martineta), později pak rozšířili další – H. Vogt, E. Haugen, L. Zawadowski aj. Je pak irelevantní, zda tento jiný jazykový systém představuje cizí národní jazyk (kontakt heterolingvní), nebo jen jiný strukturální útvar téhož jazyka (k. tautolingvní). Dodejme, že podmínkou uskutečnění jazykového kontaktu mluvčím je alespoň jeho pasivní znalost onoho dalšího jazykového systému (jakýsi jeho minimální bilingvismus) nebo znalost jazyka-zprostředkovatele kontaktu. Každý jazykový kontakt vede k *jazykovému konfliktu*, ten je jeho bezprostředním následkem i důsledkem. Konflikt je tím větší, čím jsou typologicky navzájem rozdílnější kontaktové jazykové struktury. Tento konflikt se řeší a) *vzájemným působením zúčastněných jazykových struktur* s potenciálními asimilačními důsledky a b) snahou o sebezachování každé ze zúčastněných jazykových struktur, jejich *jazykovou maintenanci*.

Toto dvojí řešení (nebo spíše: tyto dvě složky řešení) jazykovým kontaktem vzniklého konfliktu se u jazykových útvarů v kontaktu chová (tak i J. A. Fishman) zdánlivě jako zrcadlový obraz, tedy obráceně. (Představuje-li levice postavy P, tj. struktury 1, obranu proti cizímu asimilačnímu působení, vykazuje postava P₁, tj. struktura 2, jako zrcadlový protějšek postavy P, proti obranné levici P svou útočnou pravici a proti útočné pravici P svou obrannou levici.) Skutečnost je však dílem odlišná. Jestliže je totiž asimilační působení struktury 2 představováno jazykovými prvky/výrazy nekonkurujícími, potom proti němu ze strany struktury 1 jazyková maintenance aktivně nenastupuje, zůstává latentní; takto pronikající prvek je možno právem považovat za vítané obohacení výrazových schopností asimilovaného jazyka. (Jinak je tomu u pronikajících prvků konkurujících, tedy u interference: tam ovšem pravidlem obranná maintenance nastupuje.)

Jazyková maintenance je obranný vývojový faktor jazyka, který působí konstantně a je přítomen při realizaci každé jazykové komunikace (třebaže může být zjevný pouze při uskutečňování jazykového kontaktu prvků navzájem konkurenčních). Je analogický s prvním fyzikálním zákonem Newtonovým vztahujícím se k inercii tělesa (jeho rezistenci ke změnám in state of motion, ve stavu pohybu). Ale právě jako je tento odpor překonáván v materiálním světě a stav pohybu daného tělesa se mění, tak se také vyskytují změny v jazyce po jazykovém kontaktu. Když pak pozorujeme mnoho konkrétních případů jazykové komunikace z hlediska uskutečňovaných jazykových kontaktů, můžeme tak mluvit o rozmanitých typech snahy o jazykové sebezachování, o mnoha typech realizace maintenance.

Tak bychom mohli mluvit o maintenanci *latentní* (jsou-li pronikající prvky/výrazy nekonkurující; zde jazyková maintenance aktivně nenastupuje, zůstá-

vá latentní, neboť takto pronikající prvek je možno právem považovat za vítaný (viz výše) × *zjevné, evidentní* (při realizaci jazykového kontaktu prvkem konkurujícím); *bezděčné, neuvědomělé, neúmyslné* × *vědomé, úmyslné* (obvykle intenzivnější, případ imigranta v cizím jazykovém prostředí); *žádoucí* × *nežádoucí* (např. když si imigrant přeje, aby se jeho děti rychleji adaptovaly v novém životním prostředí, potlačuje komunikaci s nimi ve starém národním jazyce; osobní zkušenost s Čechem v USA a angl. imigranty do Skotska); *tautolingvní* (členové dvou třeba velmi rozdílných nářečních skupin téhož národního jazyka) × *heterolingvní* (zhusta zmnožené řadou nových extralingvních realit); *v básovém jazyce* × *v izolovaném jazyce* (je obvykle úmyslnější, záměrnější, rozváženější a zjevnější, zvláště jde-li o jazyk etnické minority); o maintenance u imigrantů v *podmínkách bilingvismu* × *plurilingvismu* (srov. např. různé výrazy maintenance izolované češtiny u dospělých mluvčích v pentalingvismu oblasti rumunského Banátu, srov. Vašek, Řím 1969, a v případě angloamericko-českého bilingvismu mluvčích v USA, srov. Vašek, Haag 1976); *v oblasti apelativ* × *v oblasti proprií* (zajímavý i poučný případ působení nového životního prostředí na jazyk imigrantů a jejich odpor vůči tomuto tlaku, jazykovou maintenance, představuje *vývoj jejich vlastních jmen*, srov. např. Vašek, Berlín 1987), etc.

Tento KL příspěvek se věnuje zkoumání míry sebezáchovné funkce (tzv. jazykové maintenance) mateřského jazyka maďarských posluchačů bohemistiky, jak se projevovala během jejich studia na Filozofické fakultě Katolické univerzity Pétera Pázmánye v maďarské Piliscsabě narušováním jejich českého spisovného vyjadřování v jejich psaných referátech. Pisatel těchto řádků byl přitom jejich vyučujícím profesorem českého jazyka. Analyzovaný dokladový materiál je zhruba z desíletí počínajícího rokem 1997.

2.1 Pravopis. Ortoepie. Hláskosloví. Porovnávací Č // M poznámky.

Kvantita hlásek je v češtině významově relevantní diferenciační princip vokalický (a – á [a] – [a:], e – é [e] – [e:], i/y – í/ý [i/y] – [i:/y:], o – ó [o] – [o:], u – ú/ů [u] – [u:], ě [ɛ], ou [ou]), v maďarštině vokalický i konsonantický (a – á [a] – [a:], e – é [e] – [e:], i – í [i] – [i:], o – ó [o] – [o:], ö – ő [ø] – [x], u – ú [u] – [u:], ü – ü [œ] – [ʌ]; ll [l:], kk [k:], nn [n:] etc.).

V češtině, jak známo (srov. již Trávníček, *MSC I₃*: 1951), můžeme rozeznávat písmena jednoduchá (a, e, i, b, c, d...), spřežená/spřežky (dz, dž, označující splynuliny psané foneticky [dz], [dʒ], podzim [podzim], džbán [dʒba:n]... a zadopatrové ch [x], vlastně spřežení písmen c plus h, chlap [xlap], chyba [xiba]..., a konečně diakritická, tj. s diakritickými znaménky – čárkou (v podobě známé z akcentologie jako výraz dynamického přízvuku, *accentu egu*, „ ‘ , ,) , kroužkem pro vyjadřování délky hlásky (při označování dlouhého u vzniklého ze starého ó, „ű,), házet, létat, pískat..., můj, růže..., a s měkkostně úkonným

háčkem (v tisku po dentálách zpravidla apostrofem). Ten se klade na souhlásková písmena a označuje tak pravopisně měkkou variantu hlásky k její variantě neměkké d – d' [d] – [ʃ], t – t' [t] – [c], n – ň [n] – [ɲ], s – š [s] – [ʃ], z – ž [z] – [ʒ], r – ř [r] – [r̄], c – č [ts] – [tʃ], dz – dž [dz] – [dʒ], a na vokál e, označujíc po labiálách b, p, v, f skupení *je* [bjelitse]..., po m skupení *je* nebo *ňe* [mjela]...// [mɲela]..., po zubnicích pak hlásku *e* a měkkost předcházející souhlásky [jelo]..., [celo].... Jestliže se tak v oblasti pravopisu dnešní češtiny uplatňuje výrazně **diakritika**, v dnešní maďarštině jsou to **spřežky**. Třebaže se maďarské hlásky i maďarská abeceda vcelku shodují s českými, jsou zde některé výrazné česko-maďarské rozdíly zvukové: maďarské cs [tʃ], gy [ʃ], ly [j], ny [ɲ], s [ʃ], sz [s], ty [c] a zs [ʒ]. Česká hláska ani písmeno ř [r̄] se v maďarštině nevyskytují. Podobně se v dnešní maďarštině v podstatě nevyskytuje ani písmeno y jako výraz grafického vyjádření samostatné hlásky (výjimku představuje pravopis starých příjmení, např. Komondy Zsuzsanna). Toto maďarské y se nečte, funguje však zcela pravidelně jako grafické vyjádření měkkosti předcházející souhlásky a plní funkci jaksi postskriptovně psaného českého háčku, srov. výše: gy [ʃ], ny [ɲ], ty [c] a také ly [j], např. gyalog [jalog] „pěšky“, nyelv [nelv] „jazyk“, tyúk [cu:k] „slepice“, király [kira:j] „král“. Maďarština nemá ani obdobu českého písmene ani dvojhlásky ě [ie], ani obdobu českých slabikotvorných sonant r [r], l [l] v českých slovech [smrt], [srtse]..., [mlha], [pɲny:]... Znělostní dělicí princip konsonantický (znělost × neznělost souhlásek) je přítomen v češtině i maďarštině, funguje v nich ovšem rozdílně, a pro naše sledování je tedy důležitý.

Proti znělému českému h [h] stojí maďarské h neznělé [h] (podobně jako v angličtině), které se akusticky podobá českému ch [x] a v maďarštině se na konci slova nevyslovuje: cseh [tʃe] „Čech, Češka, český“, juh [ju] „ovce“, méh [me:] „včela“... České souhlásky znělostně párové znělé vyslovují se v češtině na konci slova před pauzou nezněle, dochází tedy k neutralizaci, zrušení distinktivního protikladu mezi dvěma jednotkami téže roviny jazykového systému, např. znělosti a neznělosti na konci slova, v maďarštině naproti tomu znělost zůstává zachována (jde tu o významotvorný jev, např. Č hrad [hrat] X M kód [kød] „mlha“, ale köt [köt] „vázat“. Souhlásky d, t, n se vyslovují v maďarštině (na rozdíl od češtiny) tvrdě i před vokály i, í, např. dió [dio:] „ořech“, tíz [ti:z] „deset“, enni [en:i] „jíst“ etc.

2.2 Excerpta s projevy maintenance (rovněž) v oblasti pravopisné a/nebo hláskoslovné.

Poznámka k uvádění a stratifikaci excerpt. Status jazyka, povahou a mírou jehož maintenance se zde zabýváme, ugridské maďarštiny, s jejími specifiky plánu hláskoslovného, lexikálního, ale především osobitě výstavby mluvnické (komplexního plánu gramatického) s jejím výlučně sufixálním aglutinováním, např. jejím osobitým vyjadřováním vztahu posesivnosti, etc., se arci bytostně liší svou stavbou i fungováním od západoslovanské češtiny (i když vzájemně extrémní lingvistické

vzdálenosti někdejších jejich genealogických východisek, uralského a indoevropského, pozitivně modifikovalo samo věky trvající a tak či onak jejich vzájemné mezijazykové kontakty podporující společně středoevropské prostředí). Nucený vzájemný konflikt obojích úhelných kamenů našich partnerů jazykových kontaktů (Č a M), daný rozdílným rázem výstavby těchto lingvistických dominant jejich promluv, vede při jejich setkávání a následném utkávání ke vzniku útvarů často rozmanitě jazykově smíšených. Při realizování studované češtiny tak působením obranných mechanismů mateřského jazyka mluvčích, maďarštiny, dochází k různorodému narušování integrity studovaného jazyka. Pro možnost pravdivějšího poznávání maintenancečních projevů uvádíme je zde valnou měrou ve větném kontextu. To ovšem způsobuje, že v témž excerptu bývá pak nezřídka kategoriální pluralita představovaných, vnitřně vzájemně provázaných, osobitých jevů. Protože mezi nimi nelze vždy stanovit jejich hegemonu, který by udával jediné možnou lingvistickou profilaci excerpta a dovoloval jeho zařazení v konečné celkové prezentaci jako jediné možné, představujeme studijní materiál s touto výhradou. (Proto také ony užívané obezřetné nadpisové formulace). Excerpta nadále uváděná jsou omezena na případy lingvisticky výmluvnější; čísla, která v Poznámkách k analýze uvádějí počty zaznamenaných případů výskytu osobitých jevů, vycházejí ovšem ze získaného studijního materiálu jako celku a naznačují celkový vývojový trend.

{Večer velkého pátku zní pasije, kterou zpívá církevní pěvecký sbor s sólistami, a můj kantor diriguje} /Večer na Velký pátek znějí pašije, které zpívá ... se sólisty a můj učitel hudby diriguje/. — {Líbí se mi pasije /pašije/, protože ráda mám /mám ráda/ gregoriánský zpěv.} — {92% obyvatelstva je maďar, ostatní jsou cikáni, němci, slováci, charváti, rumuni} /... jsou Maďaři, ostatní jsou Cikáni, Němci, Slováci, Charváti, Rumuni/. — {Hlavní město je Budapešť /Budapešť/. — {Budapešť leží ve centru země a dva miliony lidí žijí tady} /Budapešť leží v centru země a žijí v něm dva miliony lidí/. — {A pak jsme večeřeli ve kubánské /večeřeli v kubánské/ restauraci, mňám!} — {Ty filmy zpravidla nejsou dabované filmy, ale jsou s českými titulky /titulky/.} — {Bydlela jste s Českou /s Českou/?}

Odras maď. *{h}: {V roce 1635 založil Péter Pázmány v Trnavě první životashopnou /životaschopnou/ uherskou univerzitu, která pozůstával /pozůstávala/ z filozofické a teologické fakulty.} — {... ale hutná jídla stojí za tuto námahu} /chutná jídla za tuto námahu stojí/.*

Odras stáže v Praze – obecná čeština (nadále: OČ): *{Bylo to nádherný /nádherné/.} — {Tam jsem poprvé ve svém /svém/ životě jedla turické /tureckou/ specialitu Döner Kebap.} — {...a jím byly psány písemní /písemné/ památky dávných dob...}*

Číslovky řadové ve jménech počítaných panovníků, papežů (zčásti): *{IV Karel, II János Pál // Ondřej I, Rákóczi Ferenc II} /Karel IV., Jan Pavel II., Ondřej I., Rákóczi Ferenc II./.*

Diakritika: *{rocník} /ročník/. {Ja /já/ se mám také výborně, udělála /udělála, lépe: složila/ jsem úspěšně moje /úspěšně/ zkoušky z angličtiny a italštiny a mám teď dost volný čas, co /volného času, který/ teď také potřebuji.} — {Měj se hezký /hezky/.} — {...informace... jako čísla ve dvojkové soustavě /soustavě/ (1/0)...} — {Delení} /Dělení/. {sálové počítače (střediskové /střediskové/, dnes nazávané mainframe /nazávané mainframe/) } — {dlan} /dlaň/. — {...síť*

tištěních /tištěných/ spoju} — {*Musíme si napsát /napsat/, co to je mateřský jazyk... proč se usmýváš /usmíváš/?*} — {*Přece to víš, ne? Vždyd' to je jazyk, co jsi se naučila po první, co používáme každý den mezi sebou, co jsme ti my učily s tatínkem, když jsi začala mluvit*} /Vždyd' ..., kterému ses učila jako prvnímu, ..., kterému jsme tě my s tatínkem učili,... začínala mluvit/. — {*Svůj mateřčinu používáš ... mezi přáteli, v obchodě, na ulici ...prostě všude na území naší republiky...*} /Svou mateřtinu používáš ... mezi přáteli, v obchodě, na ulici ... prostě všude na území naší republiky.../. — {*To není až tak jednoduchý. Spisovná čeština se používá v telce, ... v škole, kde učitelky se taky snaží mluvit spisovnou češtinou, pak doma ony taky mluví se svými dětmi hovorově.*} /... se používá v televizi, ... ve škole, kde se učitelky také ..., ale doma ony také mluví se svými.../. — {*... Tati, víš něco o mateřštině /Tati, víš něco.../?*} — {*O mateřštině, áno /áno/, vím...*} — {*Ty jsi velice chytrý tati /chytrý, tati/. Ted' ma /mi/ napadá ještě ...*} — {*Co pak tá má spolužačka /... ta má spolužačka/, Edith, která má tatínku Němca /... tatínka Němce/ a maminku Češku. Ona jaký má mateřský jazyk?*} — {*Večer zní pašije (všeobecně zpěvákem), která je příběhem utrobení Ježíše' /... znějí (obvykle zpěvákem) pašije, které jsou příběhem utrobení Ježíše'.*} — {*Studovala jsem na filozofické Fakultě Karlovy Univerzity} /... na Filozofické fakultě Karlovy univerzity/. — {*Velikonoce nemají stála data, než Vánoce mají*} /... nemají stálé datum, ale Vánoce je mají/.*

Klitika: {*...ale jsem neměla /neměla jsem/ možnost internetovat doma a vždycky musela jsem využívat přístup /jsem musela používat přístup/ na univerzitě, což je /možnost/ dost omezená...*} — {*I my mohly bychom /bychom mohly/ komunikovat častější /častěji/ přes e-mail.*} — {*Doufám, že máš se /se máš/ dobře...*}.

3. Excerpta s projevy maintenance (převážně) gramatické.

Slotovtorba: {*...ale bohužel tam bych vytracela hodně peněz*} /ale tam bych bohužel utrácela.../. — {*O vánocích a o velikonocích děláme různorodé moučníky ...*} /O Vánocích a o Velikonocích ... různé.../. — {*Maďarsko je země křesťanstvo kulturní, proto evidujeme svátky státní a církevní*} /... křesťanskokulturní, proto ... státní a také církevní/. — {*Sousedové /sousední/ země jsou Slovensko na severu...*} — {*Ten kraj ja suchy a sluneční*} /Ten kraj je suchý a slunný/. — {*Lidi tady pěstovají obilí a zeleny, ovoce*} /Lidé zde pěstují obilí, zeleninu a ovoce/.

Morfologie: {*... jsem ráda, že máš /se máš/ dobře...*} — {*...tak asi si nedivíš...*} /...tak se asi nedivíš.../. — {*No /,/ zeptal jsi /zeptal ses/, jestli jsem před stáží v Praze někde v zahraničí dlouho byla.*} — {*...která pozůstával /pozůstávala/ z filozofické a teologické fakulty.*} — {*Pro mě nejmilejší svátek /svátky/ (vedle Vánoc) je /jsou/ Velikonoce.*} — {*Ale rozhodnula /rozhodla/ jsem se, že nebudu plakat /plakat/.*} — {*Podle zpráv neexistujícího /neexistujících/ novin „Star“ (postup vyprávěcí /vyprávěcí, novinářský).*}

Neurčitý člen: {*...a mezi dve /dvěma/ horami byl jeden (bylo) velmi hluboké jezero*} — {*Hora /Na hoře/ Čobánc jednom bydlela jedna /jednou bydlela/ velmi krásna /krásná/ princezna.*} — {*Na hoře Čobánc je jeden velmi stary /je velmi starý/ hrad.*}

Vid slovesný: {*Stromeček zakoupí u nás /u nás kupuje/ můj otec, který je nejčastnější dlouhý jehličnatý*} / ...otec; stromek je nejčastěji vysoký jehličnatý/. — {*... nemusím uložit /ukládat/ všechno na disketu a strávit /trávit/ čas tím, že stojím ve frontě ve škole u tiskáren*}. — {*Mateřtina ti pomůže vytvořit si vzájemné vztahy s ostatními žáky ... v škole, v tábore, na koupališti ...*} /... ti pomáhá vytvářet si vzájemné vztahy s ostatními žáky ... ve škole, v tábore .../. — {*Tehdy oslavíme /slavíme//oslavujeme/ zmrtvýchvstání Ježiše /Ježiše./*} — {*V neděle Velikonoc pozdraví Ježiša, kterého povstával z mrtvých*} /V neděli velikonoční zdravíme Ježiše, který vstal z mrtvých/. — {*Aspoň jsme mohli znat /poznat/ Prahu lépe.*} — {*Chodila jsem s Kateřinou na mnoho výstav, koncertů, /divadelních/ her a když počasí je příjemné, jdeme i na výlety*} / ..., a když bylo počasí příjemné, (chodili jsme) i na výlety/. — {*Řeka Tisa rozdělí tohoto území na dva menší kráje, území mezi Tisou a Dunajem a Zátisí*} /... rozděluje toto území na dva menší kraje.../. — {*Milá Melindo, velice mě jsem těšila, že psala pro mě dopis a že psala o vašich svatky!*} /... velice mě potěšilo, že mi napsala (dopis) a psala o vašich svátcích/. — {*Mladá americká hvězda nabarvila si /si nabarvila/ vlasy, / a / tak se stávala /stala/ bývalá blondýna hnědovlasou /hnědovlasou./*} — {*Myslím, že nejlepší možnost /, jak/ být v cizí země /zemí/ a studovat její /její/ jazyk /, / je být na stáži a bydlet na koleji /na kolejích/, protože můžete znát lidi lépe /protože (tak) můžete lidi lépe poznávat.*} — {*Můžete navázat víc přátelství a znát zvyky, kulturu lidech lépe, než kdybyste byla na zájezdě*} /... navazovat vícera přátelství a poznávat zvyky a kulturu lidí lépe, než kdybyste byla na společném zájezdu/. — {*Emericum nosí jméno /nese jméno/ sv. Emericha, syna sv. Štěpána.*}

Syntax: Přivlastňování podmětu věty (někdy v češtině fakultativní) **A) ne-reflexivní:** {*... udělala jsem úspěšně moje zkoušky z angličtiny a italštiny...*} /...udělala (lépe: složila) jsem úspěšně (své) zkoušky z angličtiny a italštiny.../. — {*...tak mi napiš tvoje odpověď (příští dopis)...*} /...tak mi napiš svou odpověď (v příštím dopise)/... — {*... jak jsem teď měla moje narozeniny...*} /... jak jsem teď měla (své) narozeniny.../. — {*S tiskárnou /to/ budu mít lehcí, můžu odevzdat moje referaty /své referáty/... krásně, počítačem vytištěn /vytištěné/, to také znamená, že nemusím uložit /ukládat/ všechno na disketu a strávit /trávit/ čas tím, že...*} — {*... v tvém /ve svém/ posledním dopisu jsi psala...*} — {*V aule prodává antikvář ... jeho /své/ knihy*} — {*Jsem šťastí, že vždycky cítila jsem domu ve moje městě*} /Jsem šťastna, že jsem se vždycky cítila doma ve svém městě/. — {*V mne dětství jsem ministrovala rok od roku*} /V (Ve svém) dětství jsem každoročně ministrovala/. — {*V mne dětství navštívili jsme s mými*

rodičemi, prarodičemi více svatých hrobů } /V (Ve svém) dětství jsem s rodiči a prarodiči navštívila více Božích hrobů/. — {*Jak už jsme /si/ mohli zvyknout, v každém měsícu /měsíci/ najdeme /uskutečníme/ rozhovor se studentami /studenty/, kteří byli na stáži v zahraničí /v zahraničí/ a referují o jejich zážitky /o svých zážitcích/.*} — {*Ten kraj dostal jeho jméno od kumáni, kteří žili tady ve středověku*} /*Ten kraj dostal své jméno od Kumánů, kteří zde žili ve středověku*/. — {*Vě každé roce pořádají tady pro děti letní tábora, kde děti mužou poznát jejich okolnosti, dějiny a hlavně jejich menší domova, Tapolcu a okolnosti*} /*Každoročně zde pro děti pořádají letní tábor, kde děti mohou poznávat své prostředí, dějiny, a hlavně svůj menší//bližší domov, Tapolcu a okolí*/. — {*Myslím, že je důležité, že děti znáji jeho užší domov taky, jejich městečko, nebo jejich vesnice a ne jenom jejich žem*} /... je důležité, že děti také poznají svůj užší//bližší domov, své městečko nebo svou vesnici, nejen svou zemi obecně/.
 × **B) reflexivní:** {*Každý člověk má právo na to, aby měl a používal sví mateřský jazyk*} /...aby měl svůj mateřský jazyk a aby ho mohl užívat/. — {*Čestinu běžně mluvenou, v kterých /ve které/ se rozlišují tradiční venkovská nářečí, všichni pokládají za sví /za svůj/ mateřský jazyk, protože to slyšeli od narození.*} — {*Svou rodnou řečí /se/ odlišujeme od jiných národů.*}

Pádová syntax: {*To je slavné vino pěstování kráj*} /*To je kraj pěstování slavného vína*/. — {*Lidi, kteří žijí tady, všichni má vinohradu*} /*Lidé, kteří zde žijí, mají všichni vinohrad*/. — {*Ve každé roce je pořadan Balaton přeplování soutěž*} /*Každoročně je pořádána soutěž v přeplování Balatonu*/. — {*Tihan je slavný o ozvěně a o velmi starých opatství*} /... je znám svou /neobvyklou/ ozvěnou a velmi starým opatstvím/. — {*Maďarský státu byl založen v době Svatého Štěpána*} /*Maďarský stát byl založen v době svatého Štěpána* /... — {*V každé roce 20. srpna oslavíme ho*} /*Každoročně 20. srpna ho oslavujeme//slavíme*/. — {*Všude kolem měste jsou hory, a každá hora...*} /... kolem města jsou hory a každá.../. — {*Kvůli pověsti tady žili vily, čarodějníci, lesní musičky*} /*Podle pověstí zde žily vily, čarodějci, lesní mužíčci*/. — {*... a mezi dvě horami byl jeden velmi hluboké jezero*} /... a mezi oběma horami bylo jedno .../. — {*20. srpna je den svatého Štěpána (on byl náš /naším/ prvním králem) a ten den je svátek chléba nového* /...svátek nového chleba/.} — {*... ona taky má za svůj mateřštinu /mateřský jazyk/ češtinu...*} — {*Vě všech zemích a kulturách jsou svátky stálými a dočasnými /stálé a dočasně/*} — {*Máte další /další/ plány ohledně Praha /s Prahou/ ?*} — {*... pomník sv. Štěpána jako spojení východu a západu*} /... jako most spojující myšlenkový Východ a Západ/. — {*Velmi krásných ceremoní jsou ve velký čtvrtek, ve velký pátek a ve velký sobota taky*} /... krásné obřady jsou na Zelený čtvrtek, na Velký pátek a také na Bílou sobotu/. — {*Za toho, nahradí zvonek řehtačkou, protože „varhany a zvony jsou v Říme“*} /*Místo toho se zvonek nahradí řehtačkou... v Římě*/. — {*Vě velkou sobotu /Na Bílou sobotu/ je sobotní vigilie.*} — {*... a mám teď dost volný čas, co teď* /...volného času,

který teď/ také potřebuji}. — {23. října je pamatný /památný/ den revoluce od roku /v roce/ 1956...} — {...dostala jsem od rodičům skvělý /od rodičů skvělý/ dárek: tiskárna /tiskárnu/ a skener}. — {Skener dává me možnost abych fotky skenovala do počítači /...mi dává možnost, abych fotky skenovala do počítače/ a ty fotky můžu ti /ti můžu/ poslat e-mailem jako příloha /přílohu/.} — {Známe tam každého hory, každé lese} /Znám tam každé hory, každé lesy/. — {Tato budova je jedna z nejstarších jednotky ...} /jednotek, lépe: budov nebo vůbec vynechat/. — {15. března je památný den revoluce a boje za svobodu roční /v roce/ 1848/49.} — {Na štěstí přijdou občas zahraniční profesory a docenti na naše univerzitu} /Jsem rád, že na naši univerzitu občas přicházejí i zahraniční profesori a docenti/. — {... ohromuje mne s překrásnými ceremonie-mi} /...mne překrásnými obřady/. — {Milá Melindo, velice mě jsem těšila, že psala pro mě dopis a že psala o vašich svatky!} /... velice mě potěšilo, žes mi napsala (dopis) a psala o vašich svátcích/. — {Daty, události a svatky významné jsou moc determináčních v mé rodině} /Data, významné události a svátky jsou v naší rodině moc důležité/. — {Narozeniny, jmeniny, Vánoce a Velikonoce slavíme ve všech případech spolu celý rodina (s mými rodičemi, prarodičemi a tetičkou, která je kmotra mé matky)} /... slavíme vždy spolu s celou rodinou (... rodiči, prarodiči a ... kmotrou)/. — {Tehdy požíme /sníme/ společně oběd nebo večeři, kterou děláme všeobecně} /dělám/připravuji obvykle/ já s mými rodičemi /rodiči/.} — {V Štědrý večer /Na Štědrý večer/ jíme vždycky jemnou rybí polevku /polévku/...} — {Ve velkou sobotu pokřtí církev více nových věřící katolíci} /Na Bílou sobotu křtí církev další nové věřící katolíky/. — {Během ceremonie /obřadu/ zazní znovu varhany, které je pro mě velký radost /..., což pro mě znamená velikou radost/, protože ráda mám velice varhany /... varhany mám velice ráda/.} — {Po ceremonii je procesí o vzkříšení} /Po obřadu následuje procesí (svátku) Vzkříšení/. — {Na konec velkosobotní vigilie zpíváme hymnusi /... vigilie na Bílou sobotu zpíváme chvalozpěvy/ (papežský, maďarský a sedmihradský).} — {Ve Velikonocích pozdravíme a oslavíme jaro smalbou vejce} /O Velikonocích pozdravujeme a oslavujeme jaro malováním/kreslením vajec/. — {... tehdy malé kluci a muži taky kropí ženy a malé holky s kolínskou vodou a na venkově s vodou, ale se mi nelíbí tento zvyk} /... tehdy malí kluci a také muži kropí ženy i malá děvčata kolínskou vodou a na venkově vodou, ale tento zvyk se mi nelíbí/. — {Mám ráda, vedle církevních a rodinných svátků státní svátky taky, než například pamatný den revoluce od roku 1956} /Vedle církevních a rodinných svátků mám také ráda svátky státní, jako například památný den revoluce v roce 1956/. — {Statní svatky /státními svátky/ jsou ještě památné dny oběti holokausta /... památné dny obětí holokaustu .../ a komunismu.} — {Ve velký čtvrtek ovžijou věřící katolíci a kněz příhodu večeři poslední (například: umývání nohou, loupení oltářů)} /Na Zelený čtvrtek o(b)žijí věřící katolíci a (spíše: neboť) kněz (připomíná) příhody spjaté s poslední večeří Páně,

například omývání nohou, loupení oltáře (=přenášení eucharistie z oltáře do Božího hrobu)/. — *V lidovém zvyku je tradice svatodušních svátků, kdy volí svatodušního krále*/ V lidových zvycích je také... svátků, kdy se volí svatodušní král/. — {180 hostí mohou /může/ tady současně obědvat.} — {Před sedmi, nebo /Před sedmi nebo/ ještě víc lety jsem byla v létě v Německo /v Německu/, v Lipsku.} — {To bylo /...byl/ můj první pobyt sama /mne samotně/ v zahraničí, tak měla jsem strach! /jsem měla/...!} — {Ale hned, kdy /když/ můj vlak přijel, jely jsme s maminkou pohostinné /hostitelské/ rodiny do známé kostele Tomášovy /do známého kostela sv. Tomáše/, kde jeden z její synů sborem zpíval /...z jejích synů zpíval ve sboru/.} — {Představ si, byl tam malý kluk, který mi /se mě/ zeptal, proč jsem tam u nimi /u nich/.} — {Odpověděla jsem, že chtěla bych /bych se chtěla/ líp naučit němčinu.} — {Byla jsem tam s Philippem v škole, na hodinu biologie /ve škole, na hodině biologie/, ale to bylo pro mě moc nudná /nudné/, tak jsem s Philippem hovořila /mluvila/, a směli jsme se /smáli jsme se / a učitelka ho vyhubovala...} — {Tak bylo to /to byl/ asi můj nejhezčí zážitek v zahradničí /v zahraničí/.} — {Učila /Naučila/ jsem se hodně, ale ne jen němčinu, ale i o chování lidé a o Němky /..., ale nejen o němčině, nýbrž i o chování lidí a o Němkách/.} — {A mám památku, které nikdy nezapomínám /..., kterou nikdy nezapomenu.} — {..., často cestuj, člověk se stává bohatší s těmi cestami /se těmi cestami stává bohatším/.} — {Ty pět měsíců v Praze byli pro mě ještě lepší, prostě překrásné /Těch ... bylo pro mě ještě lepších, prostě překrásných.} — {Katolická Univerzita Pázmány Péter} /Pétra Pázmánye/. — {Po létě tohoto roku uveřejníme sestavu /zprávu/ o dění /v/ prázdninách našich hvězd, o jejich nejhezčích zážitcích /nejhezčích zážitcích/...} — {Strávila dovolenou na Krétě, kde se setkala /setkala/ s bývalým manželem své matce, do koho v pubertě byla nešťastně zamilovaná /...své matky, do kterého byla v pubertě nešťastně zamilovaná/.} — {Americký /Americká/ společnost DBG plánuje nový /plánuje novou/ část úspěšného filmu „Blesk“..} — {Podle našich /našich/ nejnovějších zpráv jedná DBG se hercemi /s herci/ jako David Stone... a milá herečka Beverly Fitzgerald /milou herečkou Beverly Fitzgeraldovou/.} — {Slavný herec Bohouš Ledecký /se/ procházel s rodinou v Karlových Varech, kdy zpozorněl, že pes padl do řeka /... po Karlových Varech, když si všiml, že do řeky spadl pes/.} — {Hned skočil do vody, aby pes zachránil /psa zachránil/, ale nakonec /to/ byl on, kdo pomoc potřeboval.} — {Nejzajímavější zpráva této léta je v Čechách /tohoto léta v Čechách oznamuje/, že nejbohatší Čech, Bohuslav Dubovský / , / si koupil helikoptéru za 3 000 000 koruny /korun/.} — {Když on nenadálý má jet do zahraničí na jednání, prostě se nemůže čekat na letadlo podle letového řádu /Když má nenadále jet do zahraničí na jednání, prostě nemůže čekat.../.} — {Jsou /je/ víc budov; některá pro Češy /Čechy/ a další pro cizince.} — {Semináři /Semináře/ na univerzitě jsou velice zajímavé /zajímavé/, ale setkat se /domluvit se (patrně

kalk A to meet; AVk)/ *a jet někam s Češi je užitečnější.* } — {*Lidi tady jsou velmi milé*} /Lidé jsou zde velmi milí/. — {*Už máme taky několik dobrých kamarádů (Češi i cizinci), s kými /se kterými/ často chodíme na výlet, koncert a nebo jen do hospody.*} — {*Jedná /jedna/ výhoda našich /naši/ univerzity je studijní /pobyt/stáž/ v cizině.*} — {*Byli povinné i fakultativní semináři*} /Semináře byly.../. — {*Můžu říct, že jsem využívala možnosti a všechny semináři byly užitečné se schopné učitelé*} /...využívala možnosti; všechny semináře ... se schopnými učiteli/. — {*Vyučování byla někdy dopoledné, někdy odpoledné*} /... bylo ...dopoledne, ...odpoledne/. — {*Studovala jste spolu s Češi /s Čechy/?*} — {*Naštěstí, však jsem se mohla setkat Češi jinde*} /Naštěstí jsem se však mohla setkávat s Čechy i jinde/ ... — {*...kromě Češi jsem navázala přátelství taky s cizími lidmi*} /kromě Čechů ...také s cizími lidmi-Nečechy/. — {*Setkání s jimi byla stejně důležitá a užitečná jako univerzita*} /Setkávání s nimi.../. — {*Máte další plány ohledně Praha* /... další plány s Prahou? } — {*Já jsem si velice oblíbila Prahu a Češi /Čechy.*} — {*Už mám hodně kamarádů, které od té doby jsem taky navštěvovala, takže chtěla bych zase jet do Prahy buď jako na stáži nebo jen na návštěvu s kamarády*} /... , které jsem od té doby také navštěvovala, takže bych zase chtěla jet do Prahy, a to buď na stáž, nebo jen na návštěvu kamarádů/. — {*Území mezi Tisou a Dunajem skládá se Malá Kumanie a Velká Kumanie*} /... se skládá z Malé Kumanie a Velké Kumanie/. — {*Tady je důležité chov zvířat, hlavně chov hovězí dobytek má staré tradice*} /... důležitý ... chov hovězího dobytka ... — {*Ve hora Badačon máme vinohrad*} /V hoře Badačon máme vinohrad/. — {*Ve tento kráje snad každá rodina má vinohrad*} /V tomto kraji snad každá ... má vinohrad/. — {*To je meně konička, meně peněžní zdroj, a hlavně tradice*} /To není tolik koníček nebo peněžní zdroj, to je hlavně tradice/. — {*Mám ráda hlavně podzimní Balatonu*} /... hlavně podzimní Balaton/. — {*Moje oblíbený spisovatel, ... M. T. Cicero psal, že „Domov je tam, kde cítíme sebou domu“*} /Můj oblíbený spisovatel M. T. Cicero napsal, že „Domov je tam, kde se cítíme doma“/. — {*To může být poděkování na rodině, třeba na kouzel tohoto kráje*} /To může být díky rodině, (a) třeba (i) kouzlu tohoto kraje/. — {*Áno, to vím, ale co například babička na venkově, ona taky má za svůj mateřštinu češtinu, a přece nemluvíme stejně?*} /Ano, ... ona také má jako svůj mateřský jazyk češtinu.../. — {*Čeština je mateřským jazykem všem Čechům*} /... všech Čechů/. — {*Východní část Maďarska leží velký Uhorská Nižina*} /Ve východní části ... Velká nížina uherská/. — {*Používání mateřského jazyka závisí od zeměpisných, od společenských faktorů, nebo od toho jaký má někdo povolání, školské vzdělání, atd., a proto mluvíme každý jiným variantem mateřského jazyka*} /...závisí na zeměpisných nebo společenských faktorech, anebo na tom, jaké má kdo povolání, školní... atd., a proto mluvíme každý jinou variantou svého mateřského jazyka/. — {*Moje rodina, předky /předkové/ všichni žili tady, a /tady a/ já ráda bydlí /bydlím/ tady.*}

Slovosled: {*Řadíme mezi svátky státní*} /Mezi svátky státní řadíme/. — {*Řadíme mezi důležitější svátky církevní*} /Mezi důležitější svátky církevní řadíme/: *Vánoce, Velikonoce a svatodušní svátky.*} — {*V hodině 3 se stálo ukřídování, a v té době je cesta křížová ještě dnes taky*} /O 3. hodině došlo k ukřídování a v té době se také ještě dnes koná křížová cesta/. — {*Ve vigílii oslaví církev zmrtvýchvstání Ježíše ve Velkou sobotu*} /... na Bílou sobotu oslavuje//slaví církev zmrtvýchvstání Ježíše/. — {*Vedle svátků státních a církevních jsou svátky jinými důležitými taky*} /...a církevních jsou také jiné důležité svátky/. — {*Navštívili jsme Jičín například*} /Navštívili jsme například Jičín/. — {*I když nebyla /nebylo/ příliš zima, tehdy /jsme/ nebyli moc rádi, že jsme musili zůstat tam /..., že jsme tam musili zůstat/, ale dodatečně to je /je to/ legrace.*} — {*... ona i /i onal/ je v Praze...*}

4. Excerpta s projevy maintenance (rovněž) v oblasti lexikální.

{*Už jsem sbírala /získala/ několik e-mailových a chatových partnerů.*} — {*Moje oblíbené ceremonie /obřady/ jsou mezi jiným vysvěcování ohně /je mimo jiné svěcení ohně/, velikonoční hymnus /chvalozpěv/.*} — {*Na prvním a druhém patře jsou třídy Jazykové instituce /Jazykovědného ústavu/ a Pedagogické instituce /Pedagogického ústavu/.*} — {*Každé léto je zmrzlinárna na terase*} /...se prodává na terase zmrzlina/. — {*Stephaneum (sv. Štěpán) konstruoval /projektoval/ známý architekt Imre Makovecz ...*} — {*V budově pracuje Instituce /pracují Ústav/ maďarské literární vědy a jazykovědy, instituce /Ústav/ historické vědy, ugrofinistiky a dějin umění.*} — {*Na /V/ prvním patře (Questury) je ...doktorský a habilitační kancelář /kancelář pro doktoráty a habilitace/.*} — {*Zakeus je drašší /dražší/, ale tam jsou větší doze /jsou tam větší porce/.*} — {*Už víc než půl roku jsem pomocník Katedry češtiny*} /...pomocnou vědeckou silou katedry češtiny/. — {*... proto, jako důležitý národní sjednávající /sjednocující/ činitel /, / je spisovná čeština kodifikovaná /kodifikována/ po stránce tvarové, grafické a výslovnostní*} — {*Mateřský jazyk – jinak nazváno /řečeno/, mateřština – je rodná řeč, t.j. /tj./ rodný jazyk, kterého jako první se dítě naučí a si ji osvojí od svých rodičů v přímém prostředí, ve kterém žije*} /...kterému se jako prvnímu dítě naučí a který si osvojí od svých rodičů přímo v prostředí.../. — {*Vě většině případech /Ve většině případů/ rodiče mluví stejným jazykem, pak dítě se naučí ten stejný jazyk*} /...pak i dítě se naučí tomu stejnému jazyku/. — {*Když je manželství smíšané /smíšené/, dítě se staně všeobecně /se stane v zásadě/ dvoujazyčným.*} — {*Mateřský jazyk...je...jazyk, kterým myslíme /myslíme/, píšeme; nejruznějším způsobem víme vyjádřit své myšlenky, city nebo vůle, protože při její používání nedáme si pozor na řeč, protože to přirozeně víme*} /...nejruznějším způsobem umíme vyjadřovat své myšlenky, city nebo vůli, protože si při jeho používání nemusíme dávat pozor na řeč (jeho podobu mluvenou), neboť tu přirozeně známe/. — {*Když malé dítě se naučí svou ma-*

teřštinu, nenaučí se mateřský jazyk jak je vzato všeobecně, spíš jenom jednou z jejích variantů, který se používá v jejím přímém prostředí, a to v rodině, v škole, mezi přáteli nebo v městě, v kraji, kde bydlí} /... své mateřštině, nenaučí se mateřskému jazyku jako celku, nýbrž spíše jen jedné z jeho variant, kterých se užívá v jeho životním prostředí – v rodině, ve škole, mezi přáteli.../. — {Táto /Tato/ varianta může být nářečí, nebo /nářečí nebo.../ obecný jazyk, ale taky i / také/ literární /spisovný/ jazyk.} — {Každá strana /každý stát/ má takové středisko, kde se skouma /se zkoumá/ jazyk a její /jeho/ proměny.} — {Ústav pro jazyk český je také vědecká pracoviště, která vydáva svůj časopis Naše řeč...} /... takové vědecké pracoviště, které vydává.../. — {Už je dost něskoro, asi už lehnu a pak budu snívat česky. Co jsi myslíš maminko, jak sníva Edith? Česky nebo německy?} /... dosti pozdě, asi si už lehnu a pak budu mít české sny. Co myslíš, maminko, jaké sny mívá Edith? České, nebo německé?/. — {U nás zpívá skvělý tenor evangelistu v každém roce} /... evangelium každý rok/. — {Ve vigílii zní sedm lekc od Bible z Starého zákona a jedna lekc z Nového zákona (všeobecně na mši jsou jedna lekc z Starého zákona a jedna lekc z nového zákona)} /... zazní sedm veršů z Bible ze Starého zákona a jeden verš z Nového zákona (obvykle na mši bývá jeden verš ze Starého zákona a jeden verš z Nového zákona). — {Velkosobotní vigílie končí s procesím o vzkříšení, které posílá kněz s eucharistií} /Vigílie na Bílou sobotu končí procesím (o) Vzkříšení, které (posílá) vede kněz s eucharistií/. — {Tehdy kostelník ozdobil bílé květy, a moc bílých svíček} /... kostelík ozdobil bílé květy a mnoho... /. — {Pro mě okolnost je milnější než městečko} /Pro mě je venkov milejší než měst(ečk)o/. — {Ten byl v každém padě dobrý zážitek} /Byl to nesporně.../. — {Britney platila za “nejslavnější blondýnku“ v /ve/ Spojených Státech /státech/, /a/ tak znamenala změna barvy šok v kruzích její blouznivců /jejích příznivců/.} — {Skoro to životem zaplatil, ale jeho manželka zavolala hasičstvo, a požárníci protipožárním vřzem vyprostili 123 kilogramového muže z vody} /... Těměř to zaplatil životem, ale... hasiče a požárníci protipožárním vřzem vytáhli .../. — {6. října je pamatný den martyru (aradi)} /... pamatný den mučedníků .../.

5. Poznámky k lingvistické analýze materiálové sondy.

Hláskosloví – Pravopis

86×(schází): // +7× (je navíc; et pass.) kvantita – čárka: *skvěly dárek// udělála jsem*

4× kroužek: *kde děti mužou poznát ...; je důležité...*

18×//+6× měkkost – háček: *dlan, delení, Pešt...// všudě na uzemí /území/*

6× záměna konsonantů (písmeno s čteno jako v M [ʃ], *pasie /pašije/ — ... v době Svatého Stěpána ... — ...tady žili ... lesii /lesní/ musičky [muži:tʃisi] /mužičci/ ; 1x z psáno s: *spůsobem*; 1x znělý konsonant (K) m. neznělého: *vždyd'* to je jazyk...*

2× neznělý K psán m. znělého, šš m. žš: *Zakeus je drašší* — *sk* m. zk: ...*kde se skouma jazyk*

2× odraz neznělého maďarského [h]: *hutná /chutná/ jídla*, akus. f. *životashopnou /životaschopnou/*

16× záměna vokálů: *internet je užitační přístrojem /užitečným přístrojem/ v komunikaci mezilidské* — ... *kde se setkela /setkala/ s bývalým manželem své matce /matky/* — *požárníci protipožárním vüzem vyprostili /vytáhli/...*

2× [ɾ] vyjádřeno slabičně: ...je příběhem *utrobení Ježíše /utrpení Ježíše/* — ...*pokřtí /pokřtí/ církev více nových věřící katolici /další nové věřící katolíky/* — *Ondřej /III/ je pohřeben tady /pohřben zde/*

1× chybné zdvojení konsonantů: ... *abych fotky skennovala do počítači /... skenovala do počítače/*

8× interpunkční čárka schází: ... *týden, který předchází Velikonoce / , / je Velký /Svatý/ týden.*

7× interpunkční čárka je navíc: ...*víš, na zítra , si mám napsát sloh...*

2× psáno chybně dohromady: ... *keré nas /nás/ seznamují stím /s tím/, jak se používalo mateřština /mateřštiny/ v minulosti...* — ...*oslavíme jaro smalbou vejce /malbou vajčků/*

7× minuskule: *tady jsou Národní Knihovna, Opera, Národní Divadlo...*

11× majuskule: *92% obyvatelstva je maďar...*

Tvoření slov

5× slova *telka /televizor/, Buda /Budín/*

5× schází slabičnost předložek: *v škole /ve škole/*

9× slabičnost předložek přebývá: *gyórsky balet je známy ve celého země /... v celé zemi/*

6× adverbia (*brzko, domu* m. *doma...*)

15× další slovtvorba vůbec: *lidi tady pěstovají /pěstují/ obilí a zeleny /zele-ninu/...* — ... *řeka Tisa byla spoutával /spoutána/...*

Morfologie

399× vadná deklinace jmen, chyba v rodu, čísle, pádu nebo jeho tvaru (též: může scházet předložka): ... *skládá se dvě straně /...ze dvou částí/, Buda a Pešt /Budína a Pešti/...* — *velmi krásných ceremoni jsou ve velký čtvrtek, ve velký pátek a ve velký sobota taky /... krásné obřady jsou na Zelený čtvrtek, na Velký pátek a také na Bílou sobotu/* — ... *si nediviš /se nediviš/...* — ...*kerý mi /se mne/ zeptal, proč jsem tam u nimi /u nich/* — ...*jsem navázala přátelství taky s cizími lidi /lidmi/* — *s jimi, kolem jí /s nimi, kolem ní/*

27× chyba v rodu jmen: *moje /můj/ domov je Maďarsko* — ... *Edith, která má tatinku Němca /tatínka Němce/ ...*

3× náznak neurčitého členu: ... *a mezi dve /oběma/ horami byl jeden /bylo/ velmi hluboké jezero*

13× nenáležité předložky (*za toho* m. místo *toho*) — *kvůli /ze/ statických důvodů bude...*

24× vid slovesný: *řeka Tisa rozdělí tohoto /rozděluje toto/ území na dva menší kráje /kraje/... — Milá Melindo, velice mě jsem těšila, že psala pro mě dopis.../... velice mě potěšilo, žes mi napsala (dopis).../*

2× chybí sloveso nereflexivní: *a co pak se z toho vyplývá?*

7× chybí sloveso reflexivní: *... jsem ráda, že /se/ máš dobře... — svou rodinou řečí /se/ odlišujeme od jiných národů*

9× chybná podoba slovesa reflexivního: *citíme sebou*

19× chyba v čase: *chodila jsem s Kateřinou... a když počasí je příjemné, jdeme i na výlety*

1× flexe číslovky: *... a mezi dvě /dvěma/ horami...*

2× chybné adverbium: *...mohla jsem vidět i vevnitř /vnitřek/, když jsem byla...ve Hlavním sálu...*

1× l-ové participium: *rozhodnula* m. rozhodla

8× číslovky řadové bez následující tečky: *Vánoce jsou v každý /jsou každý/ rok 24 (je Štědrý večer), 25 (je Boží hod vánoční) a 26 (je druhý svátek vánoční) v prosinci — v počítaných jménech králů, papežů: IV Karel, II János Pál // Ondřej I, Rákóczi Ferenc II /Karel IV., Jan Pavel II., Ondřej I., Rákóczi Ferenc II./*

3× hranice mezi druhy slov se stírají: adj. m. adverbia, *častější* m. častěji — *měj se hezký /...hezkyl/; subst. m. adjektiva, jsem šťastí, že vždycky cítila jsem domu ve moje městě /jsem šťastna, že jsem se vždy cítila doma v našem městě/*

3× odraz pražské stáže, OČ: *bylo to nádherný — to není až tak jednoduchý*

4× odraz slovenštiny: akus. *ma* m. dat. *mi* 1×, *áno* 3×

Syntax

94× hrubě narušená pádová skladba: vadná rekece, kongruence, zaměňování pádů...: *to je slavné vino pěstování kráj /... kraj pěstování slavného vína/ — nom. pl. profesory /profesoři/ — akus. sg. naše /naši/ univerzitu — ... měla jsem strašně /strašný/ strach, jak to bude... — velmi krásných ceremoní jsou ve velký čtvrtek, ve velký pátek a ve velký sobota taky /velmi krásné obřady jsou na Zelený čtvrtek, na Velký pátek a také na Bílou sobotu/ etc.*

37× slovosled (v tom i klitika): *území střediska /centrem území/ je Győr — ve každé roce je pořadan Balaton přeplavání soutěž /každoročně je pořádána soutěž v přeplavání Balatonu/*

13× přivlastňování podmětu věty nereflexivní: *... jak jsem teď měla moje narozeniny... X 3 reflexivní: ... všichni pokládají za svůj /mateřský jazyk...*

7× instrumentálový tvar s nenáležitou předložkou *s*: *Velký týden ohromuje mne s překrásnými ceremoniemi — ...kropí ženy a malé holky s kolinskou vodou... — cestovala jsem sama, tak dlouho s vlakem...*

1× přívlastek shodný m. neshodného: ...*doktorský a habilitační kancelář* /...kancelář pro doktoráty a habilitace/

1× věta slovesná m. náležitěho vyjádření neosobního: *nebyla příliš zima* m. nebylo...

1× ... *on byl prezident dočasný* (s obligátním „on“) m. byl prezidentem dočasným

Lexikon

48× výrazů formou n. obsahem nových (v tom i 10 výrazů spojovacích; např. *všeobecně*, „obvykle“, *než*, „jako“, *jenom* „ale“, *kdy* „když“, *okolnost* „životní prostředí“...

1× schází slovo (v tom 1x i přísudkové sloveso) ... *tehdy* /jsme/ *nebyli moc rádi, že jsme musili zůstat tam...* — *v tuto* /dobu/ *zmlkává* /zmlkávají/ *varhany...*

4× nadbývá slovo (přívlastňovací zájmeno): *jak jsem teď měla moje narozeniny...*

6. Závěr.

Při obecné platnosti maintenance a jejím důsledném fungování v procesu jazykového kontaktu, o níž jsme mluvili na počátku těchto poznámek, si musíme uvědomit, že od systému uralského aglutinujícího jazyka ugrického, maďarštiny k ide. jazyku slovanskému, češtině, se vším, co k oběma těmto jazykům pólům náleží, je značná vzdálenost, a tedy pro maďarského mluvčího – zde pro maďarského studenta bohemistiky – představuje dlouhou a nesnadnou cestu. Její zdolávání se nám zřetelně zračí při pohledu na výše uváděný materiál a jeho analýzu. Náš synoptický pohled v zásadě potvrzuje očekávatelné: osobnostně kolísavý, od živého až po skomírající odraz *starého* (= jazyka A) – změny hlásek, výchozí aglutinační výstavba a její FVP se svým slovosledem – se snoubí s lehkou nejistotou až hlubším tápáním v *novém* (= studovaném jazyce B) – diakritika, větně užitá flexe, nová FVP, potřebné obměňování lexika. Velká vzdálenost mezi maďarštinou a češtinou, doložitelná např. z oblasti posesivity známou a jazykově náležitou východiskovou maďarskou vazbou *tanító kalapja...*, *Ilonka ablaka...*, a – neméně běžným a náležitým – cílovým českým *učitelův klobouk/klobouk učitele...*, *Helenčino okno/okno Helenky...*, může u přemýšlivých jedinců obou kontaktních jazyků vést k myšlence, že „u těch druhých“ není vyjádření nějak logické. Je tomu tak doopravdy? Rozhodně nikoli. Nutno si zde uvědomit, že samotné vyjadřování posesivnosti představuje pouze dílčí, s ostatními náležitě provázanou složku strukturní a funkční výstavby daného národního jazyka jako celku.

Přítom je, soudím, z hlediska oné „logiky“ velmi důležité si uvědomit výše (s. 4) zmíněnou pravdu, že při přijímání nových jazykových jednotek a jím vznikající novější jazykové profilaci každého mluvčího, přijímání, při němž jde

o prosté obsazování vakua, přinášející následně žádoucí obohacení komunikativních možností daného jedince (s extrémním případem, že se ono přijímání – třeba se spolu se vznikající onou velkou vzdáleností – uskutečňuje u jedince ve věku dětském, kdy je mozek jen málo vzdálen od stavu tabula rasa a každý přírůstek znamená vždy jen komunikační zlepšení myšlenkové dosažitosti partnera promluvy), nám dobře poslouží i při chápání našeho aktuálně pojednávaného případu. Maďarský bohemista tak při přejímání českého pojmenování realie jeho mateřským jazykem neoznačené studovaný český výraz přejímá: maintenance jazyka A, maďarštiny, zůstává latentní. Nastupuje však v případě, že studovaný český výraz jako prvek jazyka B je konkurenční prvku domácího jazyka A, maďarštiny, kdy nejde o prosté obsazení vakua a následně obohacení komunikativních možností daného jedince, nýbrž o jistou, i když žádoucí přestrukturaci poznatkového depozitáře, kdy tedy nejde o jazykovou změnu, nýbrž o jazykovou interferenci a možný následný šift, posunutí.

A zde opět nemálo záleží na tom, zda přičozí, ono B, je samotné, anebo je zde nějaké koexistující C (eventuálně D, E...). Škála od monohlasu k polyfonii je vždy možná a ve skutečném životě – zvláště dnes, v době vědeckého a technického boomu, kdy jde často o střet s vícejazyčím – nezřídka v různých stupních realizovaná. Zde pak v případě potenciální výrazové konkurence nedochází ke kontaktu domácího jazyka ugrofinského (A) s jazykem slovanským, nýbrž s nejednotným, tak či onak roztržitým tokem přicházejících paralelních prvků cizích (B, C ...).

Připomínám zde výše zmíněné a materiálem bohatě doložené přivlastňování typu nereflexivního při přivlastňování podmětu věty. I am doing my work, you are doing your work..., je fais mon travail..., tu fais ton travail..., Ich mache meine Arbeit, du machst deine Arbeit... × dělám svou práci, děláš svou práci...

Z vlastní zkušenosti může zde autor těchto řádků uvést příkladově *všechno své s sebou nosím* (omnia mea mecum porto) a jeho překladové záludnosti pro někdejšího českého terciána prahu druhé třetiny minulého století v hodinách latiny, totiž: *všechno své s sebou nosíš*, etc., překládaného (za nepřekonaného působení české maintenance) zdánlivě správným omnia sua secum portas... místo latinsky náležitěho *omnia tua tecum portas...*

Uzavírám s tím, že faktor jazykové maintenance je vývojový činitel významný, nikoli však jediný: samou mnohotvárností života je dáno, že jazykový vývoj je vždycky řízen celým komplexem intralingvních, extralingvních a interlingvních faktorů působících synchronně, komplementárně a navzájem kauzálně. Na druhé straně jazyková maintenance představuje ten faktor, který je při každé KL analýze nepominutelný. Hrst uvedených promluvových dokladů, provázejících základní vstupní poznámky, je jen počáteční sondou do dané problematiky a pobídkou k detailnějšímu zkoumání tohoto specifického typu jazykových kontaktů. Výsledek takové práce může mj. též naznačovat žádoucí směr intenzifikace pracovního úsilí ze strany žáka i jeho učitele při dalším poznávání studovaného cizího jazyka.

Literatura

- Fishman, J. A. (1966). *Language Loyalty in the United States* (London – The Hague – Paris).
- Havránek, B. (1966). Zur Problematik der Sprachmischung. *Travaux linguistiques de Prague* 2:81 (Prague)
- Juhász, J. (1970). *Probleme der Interferenz* (Budapest/München)
- Schuchardt, H. (1884). Dem Herrn Franz von Miklosich zum 20. November 1883. *Slawo-deutsches und slawo-italienisches* (Graz)
- Trávníček, F. (1951). *Mluvnice spisovné češtiny, I, II* (Praha)
- Vašek, A. (1969). Some Remarks on Sociolinguistics in Monolingualism and Plurilingualism. *Giornate internazionali di Sociolinguistica. (Roma 15-17 settembre 1969)*: 43–54 (Roma)
- Vašek, A. (1976). On the Problem of the Isolated Language. *Folia Linguistica IX*, 1/4: 85–124 (The Hague)
- Vašek, A. (1978). Kontakty izolovaného slovanského jazyka. *Príspevky pro VIII. mezinárodní sjezd slavistů Záhřeb 1978*: 43-54 (Praha)
- Vašek, A. (1989). On Language Maintenance in Immigrants. Bahner, W., Schildt, J. and Vieweger, D. (eds.): *Proceedings of the Fourteenth International Congress of Linguists. Berlin/GDR, August 10 – August 15, 1987*: 1748–1751 (Berlin)
- Vašek, A. (1996/97). Kontaktná lingvistik a její perspektivy (I). *Češtinář VII*, č. 1: 17 (Hradec Králové)

